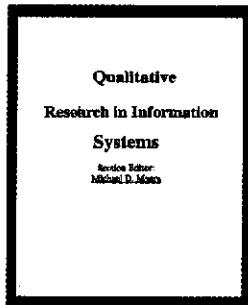

تحقیقات کیفی در سیستم‌های اطلاعاتی

مقدمه

مقاله فعلی پیرامون تحقیقات کیفی در سیستم‌های اطلاعاتی است. تحقیقات کیفی در برگیرنده استفاده از داده‌های کیفی نظیر مصاحبه‌ها، مدارک، داده‌های مربوط به مشاهده شرکت کنندگان و درک و تشریح پدیده‌های اجتماعی است.

تحقیقات کیفی در بسیاری از بخش‌ها و رشته‌ها کاربرد دارد که در آنها انواع شیوه‌ها، تکنیک‌ها و رویکردها مورد استفاده قرار می‌گیرد. در تحقیقات سیستم‌های اطلاعاتی، تغییرات کلی پدید آمده است که دامنه این تغییرات در بعد فناوری و مدیریت و موضوعات سازمانی گسترانیده شده است، به همین دلیل افزایش علاقه مندی به استفاده از شیوه‌های تحقیقات کیفی ظهور پیدا کرده است. در مقاله فعلی پس از بررسی اجمالی از تحقیقات کیفی، چشم‌اندازهای فلسفی که می‌توانند در این گونه تحقیقات تأثیر گذار باشند نیز مورد بررسی قرار خواهند گرفت البته این بحث پس از ذکر شیوه‌های تحقیقات کیفی، تکنیک‌های تحقیقات کیفی و شیوه‌های تحلیل و تفسیر داده‌های کیفی دنبال می‌شود.

هدف مقاله فعلی، فراهم نمودن اطلاعات مفید در زمینه تحقیقات کیفی سیستم‌های اطلاعاتی جهت جامعه سیستم‌های اطلاعاتی است که این امر از طریق برقراری ارتباط با نویسندگان اصلی این رشته صورت می‌پذیرد.

در بخشی از مقاله فعلی تحت عنوان بررسی اجمالی تحقیقات کیفی، نویسنده به این نکته اشاره می‌نماید که شیوه‌های کیفی می‌توانند به شیوه‌های متعددی طبقه بندی شوند اما عمده ترین تفاوت بین شیوه‌های تحقیقات کمی و کیفی است.

شیوه‌های تحقیقات کمی اساساً در زمینه علوم طبیعی و با هدف مطالعه پیرامون پدیده‌های طبیعی دنبال می‌گردد.

نمونه‌هایی از شیوه‌های کمی که در علوم اجتماعی نجومی پذیرفته شده‌اند عبارتند از: شیوه‌های بررسی، تجربیات آزمایشگاهی، شیوه‌های رسمی و شیوه‌های عددی نظیر مدل‌های ریاضی.

شیوه‌های تحقیقات کیفی در علوم اجتماعی رایج گردیده‌اند و به منظور قادر ساختن محققین جهت مطالعه پدیده‌های اجتماعی و فرهنگی مورد استفاده قرار گرفتند.

نمونه‌هایی از شیوه‌های کیفی عبارتند از: تحقیقات عملی، تحقیقات مطالعات موردی و قوم‌نگاری.

منابع داده‌های کیفی شامل مشاهدات، مشاهدات شرکت‌کننده در تحقیق، مصاحبه‌ها، پرسشنامه‌ها، مدارک و متون و عکس‌العمل‌ها و نظرات و عقاید محقق می‌باشد.

اساس انگیزه انجام تحقیقات کیفی دقیقاً برعکس تحقیقات کمی، ناشی از مشاهدات می‌باشد، اگر قرار باشد یک نکته وجه تمایز انسان‌ها از جهان طبیعی باشد، این نکته همان توان انسان برای بهره‌گیری از شیوه‌های تحقیقات کیفی است که به محققین کمک می‌کند تا افراد و شرایط فرهنگی و اجتماعی که در آن زندگی می‌کنند را درک کند.

گرچه اکثر محققین یا درگیر انجام تحقیقات کمی هستند و یا کیفی، برخی محققین بر ادغام و ترکیب دو شیوه تأکید دارند.

شیوه‌های تحقیقاتی نیز به عنوان شیوه‌های عینی و ذهنی مطرح گردیده‌اند.

نویسنده مقاله در بخش دیگری تحت عنوان «چشم‌اندازهای فلسفی» به این مهم اشاره دارد که تمامی تحقیقات (اعم از کیفی یا کمی) مبتنی بر برخی فرضیات پیرامون دلایلی است که چرا یک تحقیق معتبر است و این که چه شیوه تحقیقاتی مناسب است.

برای انجام یا ارزیابی تحقیق کیفی، دانستن این قبیل فرضیات (که برخی اوقات مخفی هستند) حائز اهمیت می‌باشد.

در همین ارتباط، مؤثرترین فرضیات فلسفی، فرضیاتی هستند که به معرفت‌شناسی نهفته‌ای که به تحقیق منتهی می‌شود مرتبط باشند. معرفت‌شناسی اشاره به فرضیاتی دارد که پیرامون شناخت و نحوه دستیابی به آن می‌باشد. سه معیار اصلی برای تحقیق کیفی عبارتند از: اثبات‌گرایی، پسا اثبات‌گرایی، تئوری بنیادی ساختار‌گرایی. همچنین سه طبقه بندی دیگر پیشنهاد گردیده که عبارتند از: اثبات‌گرایی، تفسیری و انتقادی.

البته اختلاف نظرهای قابل ملاحظه‌ای وجود دارد که آیا این معیارهای تحقیقی و یا شناخت‌شناسی‌های بنیادی الزاماً در تضاد با یکدیگر هستند و یا می‌توانند در یک مطالعه جمع شوند.

تحقیق کیفی می‌تواند اثبات‌گرایانه، تفسیری و انتقادی باشد.

نویسنده در تقسیم بندی نوع تحقیقات، به توضیح و تعریف آنها پرداخته و در تعریف تحقیق اثبات‌گرایی، به این نکته اشاره دارد که در این نوع تحقیق عموماً واقعیت به طور عینی ارائه می‌شود و می‌توان آن را به وسیله ابزارهای اندازه‌گیری که مستقل از محقق هستند، توصیف نمود.

مطالعات مربوط به تحقیق اثبات‌گرایی عموماً به تست تئوری یا فرضیه معطوف می‌شود و قابلیت پیش بینی پدیده‌ها را افزایش می‌دهد.

در زمینه تحقیق تفسیری نیز محقق مطالعات خود را بر روی این فرضیه متمرکز می‌نماید که دست‌یابی به واقعیت تنها از طریق ساختارهای اجتماعی نظیر زبان، خودآگاهی و مفاهیم مشترک حاصل می‌شود.

اساس فلسفی تحقیق تفسیری، پدیده‌شناسی و علم تاویل یا دانش تفسیری می‌باشد.

در مطالعات تفسیری عموماً تلاش می‌شود تا پدیده‌ها از طریق ابزارهایی که در اختیار افراد است و نیز شیوه‌های تحقیقاتی که در سیستم‌های اطلاعاتی موجود است و فرآیندهایی که از طریق آنها سیستم‌های اطلاعاتی تحت تأثیر قرار می‌گیرند شناخته و درک شوند.

و تحقیقات تفسیری، متغیرهای مستقل و وابسته از قبل تعریف و توصیف نمی‌شوند بلکه کانون مطالعه بر روی پیچیدگی کامل برداشتهای انسان متمرکز می‌گردد.

در بخش دیگری از مقاله «تحقیقات کیفی در سیستم‌های اطلاعاتی» نویسنده ضمن تعریفی از شیوه تحقیق، شیوهای تحقیقات کیفی را مورد بحث قرار داده و آنها را تقسیم بندی نموده است. وی معتقد است شیوه تحقیق یک راهبرد جستجو گرایانه است که دامنه آن از فرضیات فلسفی عمده شروع و تا طرح تحقیق و جمع آوری دادهها ادامه می‌یابد.

انتخاب شیوه تحقیق و شیوهی که محقق براساس آن به جمع‌آوری دادهها مبادرت می‌ورزد بر استنتاج تأثیر گذار است.

شیوهای خاص تحقیقاتی به فنون و مهارت‌های متفاوت اشاره دارد چهار شیوه تحقیقاتی که در این مقاله مورد بحث قرار می‌گیرند عبارتند از:

- تحقیق عملی
- تحقیق مطالعات موردی
- تحقیق قوم نگاری
- تئوری یا فرضیه حاکم

هدف تحقیق عملی کمک به رفع نگرانیهای عملی مردم در زمینه یک موقعیت دشوار با استفاده از همکاری و تعاون در یک چارچوب اخلاقی قابل قبول است. تحقیق عملی به‌عنوان یک شیوه تحقیقاتی معتبر در زمینه‌های کاربردی نظیر توسعه سازمان و آموزش مورد قبول واقع گردیده است.

تحقیق مطالعات موردی متداولترین شیوه کیفی است که در سیستم‌های اطلاعاتی کاربرد دارد. در تعریف تحقیق مطالعات موردی آمده است که این تحقیق یک بررسی تجربی است که براساس آن یک پدیده معاصر در یک چارچوب واقعی مورد بررسی قرار می‌گیرد. مطالعه موردی می‌تواند اثبات گریانه، تفسیری و یا انتقادی باشد.

تحقیق قوم گرایانه نشأت گرفته از اصول فرهنگی و اجتماعی است و در این تحقیق از یک قوم‌نگار درخواست می‌شود تا زمان عمده‌ی را در این زمینه صرف کند در این ارتباط قوم‌نگار به تعمق و تفکر و بررسی عمیق در زندگی افراد می‌پردازد.

تئوری یا نظریه حاکم نیز اشاره به شیوهی از تحقیق دارد که هدف از آن توسعه یک تئوری است که به طور منظم بر روند جمع‌آوری و تحلیل داده‌ها حاکم می‌باشد. براین اساس، تئوری یا نظریه حاکم یک روش شناسی کشفی است که به محقق اجازه می‌دهد تا بررسی تئوری خصوصیات کلی یک موضوع را دنبال نموده و همزمان بر روی مشاهدات و داده‌های تجربی نیز تکیه کند.

در این تئوری این نکته تأکید شده که بایستی بین جمع‌آوری داده‌ها و تحلیل آنها یک تأثیر متقابل وجود داشته باشد. رویکردهای تئوری مزبور به طور فزاینده‌ای در ادبیات تحقیقات مربوط به سیستم‌های اطلاعاتی کاربرد دارند زیرا این شیوه در توسعه تعاریف و توضیحات فرآیند محور و ساختار محور پدیده‌ها بسیار مفید می‌باشد.

نویسنده در بخش دیگری از این مقاله به تکنیک‌های کیفی جهت جمع‌آوری داده‌ها اشاره می‌کند و دامنه این تکنیک‌ها را از انجام مصاحبه‌ها، مشاهدات عینی عناصر شرکت کننده در تحقیق و استفاده از آرشیوها تا منابع داده‌های کتبی مربوط به اسناد منتشر شده و منتشر نشده، گزارشات شرکتها، نامه‌ها، یادداشت‌ها، پیام‌های الکترونیکی، نامبرها، مقالات روزنامه‌ها و غیره می‌داند.

در مقاله فعلی به شیوه‌های تحلیل اشاره شده و این مهم مورد تأکید قرار گرفته است که گرچه تفاوت واضحی بین جمع‌آوری داده‌ها و تحلیل آنها در تحقیق کمی وجود دارد اما برای بسیاری از محققین کیفی قائل شدن چنین تمایز و تفاوتی کار بسیار دشواری است.

تحلیل داده‌ها بر روی خود داده‌ها تأثیرگذار است و داده‌ها نیز تحلیل را در حد زیادی تحت تأثیر قرار می‌دهند.

به همین دلیل شاید بهتر باشد که به جای «تحلیل داده‌ها» در تحقیقات کیفی از واژه «شیوه‌های تحلیل» استفاده شود. گرچه شیوه‌های بسیار زیادی در تحقیقات کیفی وجود دارد اما تنها سه رویکرد یا شیوه تحلیلی در این مقاله مورد بحث قرار می‌گیرد که عبارتند از شیوه‌های تفسیر متون، نشانه شناسی و نیز شیوه‌هایی که بر روی استعاره و نقل متمرکز هستند.

نظر تلخیصی کننده

در مقاله «تحقیقات کیفی در سیستم‌های اطلاعاتی» یک بررسی مقایسه‌ای بین تحقیقات کیفی و کمی و مشخصات هر کدام از آنها صورت گرفته است. عمده توجه

نویسنده بر روی تشریح تحقیق کیفی معطوف گردیده است و در این زمینه بررسی دقیق و نسبتاً موشکافانه‌ای به عمل آمده است. طبقه‌بندی صورت گرفته و توصیف ابعاد این نوع تحقیق و کاربردهای آن به نحوی است که خواننده به آسانی با این شیوه تحقیق آشنا گردیده و به زوایای شناخته نشده آن پی می‌برد. به نظر می‌رسد گرچه محتوای مقاله موصوف در حد بسیار گسترده‌ای نمی‌باشد، اما جمع بندی مطالب و استفاده از منابع متعدد توسط نویسنده می‌تواند کمک بسیار زیادی به خواننده نماید تا از این شیوه تحقیقی در امور مطالعاتی خویش بهره‌برداری نماید.

از آنجایی که عموم دانشجویان درگیر نوشتن مقالات و نهایتاً پایان‌نامه هستند، به نظر می‌رسد مطالعه مطالب مندرج در مقاله تحقیقات کیفی در سیستم‌های اطلاعاتی، می‌تواند در ارتقاء سطح آگاهی‌های دانشجویان رشته‌های مختلف دانشگاه مؤثر باشد. با توجه به علمی بودن و تا حدی جدید بودن مطالب قید شده در مقاله، این گونه برداشت می‌شود که می‌توان از آنها در راستای بهبود وضعیت تحقیقی و مطالعاتی استفاده نمود.

شرایط تدوین و ارسال مقاله های علمی برای چاپ در ماهنامه «نگرش راهبردی»

- ۱- مقالات ارسالی می بایست به ترویج یکی از رشته های علوم پرداخته و ضمن ارتقاء سطح آگاهی ها و دانش خوانندگان، آنها را با مفاهیم جدید علمی آشنا سازد.
- ۲- مقالات ارسالی همچنین می بایست دستاوردهای علمی، فنی و حرفه ای آموزنده و جالبی را به زبان ساده و کمتر فنی برای مخاطبین این نشریه و افراد غیرمتخصص بیان کند.
- ۳- مقالات ارسالی ترجیحاً می بایست در یکی از حوزه های راهبردی تخصصی (دفاعی، مدیریتی یا امنیتی) در سطح ملی یا بین المللی و رویدادهای روز جهان باشد و لزوماً برای چاپ در نشریات دیگر ارسال نشده باشد.
- ۴- پذیرش مقاله برای چاپ به عهده هیأت تحریریه ماهنامه است که بعد از داوری و تأیید همکاران علمی نشریه، صلاحیت چاپ آن اعلام خواهد شد. بدیهی است، دریافت مقاله هیچ گونه تعهدی برای درج آن در ماهنامه ایجاد نخواهد کرد و در صورت درج آن در ماهنامه، کلیه مسئولیت های ناشی از صحت علمی یا دیدگاه های نظری و ارجاعات مندرج در مقاله، به عهده نویسندگان آن خواهد بود. در عین حال ماهنامه در ویرایش مندرجات مقاله آزاد است.
- ۵- مقاله باید در یک نسخه و دارای نام و نشانی دقیق، پست الکترونیکی، شماره تلفن دانشگاه یا مؤسسه محل اشتغال و رتبه علمی و پژوهشی نویسندگان یا نویسندگان باشد. (از آنجا که مقالات دریافتی باز پس داده نخواهد شد، لطفاً نسخه ای از مقالات ارسالی را نزد خود نگه دارید).
- ۶- مقاله بایستی حداقل در (۸) صفحه و حداکثر در (۲۵) صفحه چاپی و هر صفحه لزوماً بر روی کاغذ استاندارد (A4) با فونت (B Nazanin) باشد. ارسال نسخه تایپ شده مقاله

در نرم افزار (WORD XP) با فرمت (TXT) در داخل فلاپی یا CD همراه با نسخه مکتوب مقاله الزامی است.

۷- مقاله ارسالی از لحاظ ساختاری باید منطبق با موارد زیر باشد:

□ دارای عنوان، چکیده، کلیدواژگان (۳ تا ۵ واژه کلیدی)، مقدمه، متن، نتیجه گیری و فهرست منابع، طبق راهنمای نحوه ارائه مقاله های علمی در انتهای توضیحات ذیل، باشد.

□ عنوان: دقیق، علمی، متناسب با محتوای مقاله، رسا، مختصر و روشن باشد.

□ چکیده: بایستی بسیار مختصر و حداکثر در ۸ تا ۱۰ سطر، شرحی موجز و رسا از بیان مسأله، هدف، سؤال یا فرضیه و روش تحقیق و تحلیل سئوالات، همراه با اشاره ای به مبانی و الگوی نظری مورد استفاده باشد و در انتها نیز نتیجه گیری را نشان دهد.

□ مقدمه مقاله: محل طرح موضوع و مسأله مورد بحث، اهمیت و ابعاد آن، سوابق موضوع، اهداف، سئوالات و فرضیه ها، متغیرهای مسأله، روش های گردآوری و تحلیل اطلاعات است.

□ متن مقاله: حداقل شامل دو بخش عمده خواهد بود:

۱. مبانی نظری حول متغیرهای مسأله مورد بحث و ادبیات موضوع با شرح کاملی از مطالعات و بررسی های انجام شده.

۲. تجزیه و تحلیل های لازم برای یافتن پاسخ سئوالات یا تأیید فرضیه های مطرح شده.

□ نتیجه گیری: در این بخش با استفاده از تحلیل های انجام شده در متن مقاله، جمع بندی و نتیجه گیری از یافته های حاصل از مطالعات صورت گرفته، پیشنهادها و راهکارهای مورد نظر جهت حل مسأله، تولید علم و بسط و توسعه ادبیات و تئوری های موجود ارائه می شود.

□ منابع مورد استفاده: تمام منابع مورد استفاده در مقاله، ضمن ارجاع در متن مقاله، می بایست به طور کامل در فهرست منابع انتهای مقاله، در صفحه ای جداگانه، به ترتیب حروف الفبا و با شماره گذاری آورده شود. در این فهرست ابتدا منابع فارسی و سپس سایر منابع خارجی مورد استفاده آورده می شود.

□ ارجاعات داخل متن:

۱. در ارجاع به منابع مورد استفاده، در داخل مقاله، بلافاصله پس از نقل مطلب، در داخل پرانتز نام فامیلی نویسنده آورده شده و پس از گذاردن ویرگول، سال انتشار منبع و سپس با گذاردن دونقطه، شماره صفحه ذکر می شود. مثلاً: (هاشمی: ۱۳۸۲: ۲۴) که نشان می دهد مطلب ارجاعی از صفحه ۲۴ کتاب یا نوشته ای از نویسنده ای به نام هاشمی که در سال ۱۳۸۲ منتشر شده، برداشت شده است.

۲. در صورت تکرار بلافاصله منبع، ارجاع بدین شکل خواهد بود: (همان: ۴۵)
۳. در نگارش مقاله، معادل لاتین اسامی افراد، اصطلاحات و واژه‌های اختصاری در داخل پرانتز در داخل مقاله و بقیه توضیحات لازم با شماره ارجاع در پاورقی هر صفحه آورده می‌شود.
- ۸- در صفحه فهرست منابع، ترتیب شناسه‌ها در مورد مقاله، کتاب‌ها، گزارشات و سایر مراجع به شرح ذیل است:
- مقاله‌ها: فامیل، نام نویسنده، عنوان مقاله، نام مترجم، نام مجله، شماره، سال انتشار، شماره صفحات مقاله.
- کتاب‌ها: فامیل، نام نویسنده، عنوان کتاب، شماره جلد، نام مترجم یا مصحح، محل انتشار، نام ناشر، سال انتشار.
- منابع اینترنتی: نام نویسنده، تاریخ انتشار یا روزآمد شدن، عنوان متن، نام سایت یا صفحه اینترنتی، نشانی دسترسی، تاریخ مشاهده.
- ضمایم: برخی اشکال و اسناد ضروری مورد استفاده در مقاله مانند نقشه، جدول، آمار، شکل‌ها و نمودارها به تعداد محدود با ذکر شماره و عنوانی که در متن مقاله آمده است، همراه با توضیحات لازم و ذکر منبع در زیر جدول یا شکل، بدون خط خوردگی، هر کدام بر روی یک صفحه جداگانه و همچنین در داخل فلاپی یا CD آورده شود.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

پڙهه ښکاري کورنۍ او انساني ويطالعات فرېښتې
پرتال جامع علوم انساني